

Pavol Barabáš:

Chcel som ukázať, že vodcovia sú ľudia z mäsa a kostí

Publikum na Medzinárodnom festivale horských filmov (MFHF) je overeným lakmusovým papierikom režiséra Pavla Barabáša. V októbri zafungovala chémia na sto percent, veď snímka *Horský vodca* o tradičnom tatranskom remesle si z MFHF odniesla Grand Prix i Cenu diváka. Po úspešnej popradskej premiére uvedie najčerstvejšiu „barabášovku“ v stredu 28. decembra po ôsmej večer RTVS. Potom ju už čaká cesta okolo sveta za divákmi od Argentíny po Južnú Kóreu. S Pavlom Barabášom sme sa rozprávali o najnovšom filmovom prírastku, ale aj o jeho režisérskom algoritme, bez ktorého by boli horské festivaly i kiná chudobnejšie.

Jana Tomalová

archív Pavla Barabáša, MFHF

Horského vodcu, ako aj „natrieskanú“ sálu, si počas premiéry sledoval z posledného radu. Aké „sekvencie“ sa ti premietali myslou?

Popradský festival mám rád aj preto, že si tu vždy vyskúšam prvýkrát pustiť film a túpneť, ako ho diváci prijmu. Tentokrát som prišiel s filmom z ich domáceho prostredia, z Vysokých Tatier, ktoré dobre poznajú. Sú veľmi vnímaví a tým, že išlo o 30. ročník festivalu, videli už veľké množstvo filmov z celého sveta a filozofii horskému filmu dobre rozumejú. Aj teraz v októbri som prišiel s malou dušičkou, ako publikum vlastne zareaguje. Sedím vzadu, vnímam energiu a sledujem, či sa v nejakých miestach ľudia mrvi, či si niekto začne prekladať nohy, alebo podopierať hlavu. Keď na záver diváci zatlieskajú, až vtedy si poviem, že film je hotový. Režisér ho skladá niekoľko rokov, vidí niekoľko mesiacov v strižni, pozná ho naspamäť a je paradoxne ochudobnený práve o to prvé videnie. Ale zase popradské publikum je prajné, zatlieska každému filmu.

A čo si z posledného radu na MFHF náním?

Pol roka som film *Horský vodca* nevidel. Dokončil som ho ešte predtým, ako som išiel filmovať do národného parku Grand Canyon. S odstupom času som si ho pozrel spolu s divákmi na festivale, lebo spoločný zážitok z filmu vám veľa napovie. Veď pochádzame z kmeňa, ľudia radi vnímajú veci spoločne. Pôvodne som chcel urobiť skrátenu festivalovú verziu do zahraničia. Po projekcii ma samého prekvapilo, že ho nemám ako skratiť a môžem ho takto poslať do sveta, hoci 68-minútový film je pre festivaly dlhý.

Aká cesta viedla k finále na plátne?

Film o horských vodcoch som začal nakrúcať v roku 2011. Chodil som s vodcami na štíty, veľa sa s nimi rozprával, študoval históriu, ale stále som sa nevedel dostať práve do ich vnútra, nedokázal som preniknúť do ich pocitov. Uvedomil som si, že pre dobrý film potrebujem ešte niečo navyše. Nakoniec vznikol šesťdielny seriál *Príbehy tatranských štítov* o dávnom „dobývaní“, alebo zaujímavých príbehoch odohrávajúcich sa kedysi na vrchoch Tatier. Tému filmu o remese horských vodcov som si tak odložil na neskôr.

Ako sa pozeráš na vodcovstvo v Tatrách dnes, po vyše desaťročí dozrievania témy?

Poznám skoro všetkých vodcov a mám pocit, že toto remeslo môže robiť len dobrý človek. Musí mať rád hory, prírodu, ľudí a schopnosť spojiť to všetko do niečoho

veľmi pekného. Vo filme to výstižne povedal horský vodca a letecký záchranár Janko Kořínek. Snaží sa ukázať ľuďom, prečo on má rád hory, čo je na tom vzáhu vzácné a prečo sú vodcovia súčasťou Vysokých Tatier. Obdivoval som, kde berú energiu každý deň o štvrtej ráno vstávať, naviazať si klientov, koncentrovane krok za krokom, za každého počasia ich vyviešť bezpečne na niektorý z tatranských štítov a bezpečne už často unavených aj doviešť dole. Toto remeslo sa nedá robiť bez lásky. Láska spája ich život s horami.

Vodca musí vzbudzovať absolútnu dôveru, že je v tom prostredí doma, že všetko pripravil a urobil tak, aby mal klient, ktorý sa mu zveruje do rúk, čo najväčší zážitok a bezpečne aj prišiel domov. Už z tejto podstaty musí horský vodca vyžarovať absolútnu suverenitu. V takejto polohe je, tak povediac, denne. Nemôže prezradiť klientovi, že si je neistý v zladovatenom teréne, že sa bojí prichádzajúcej búrky a podobne, lebo sa to hneď preniesie naňho a to mu môže zviazať ruky i nohy, stratí sa dôvera.

No tebe sa vo filme priznali aj s takými pocitmi...

Najťažšie bolo postaviť vodcov do polohy, aby sa otvorili a podelili o pocity, s ktorými musia zápasiť a prezradili, čo sa odohráva v ich myšliach počas výstupu. Potreboval som sa dostať do ich vnútorných emócií, aj tých menej atraktívnych. Skúšal som mnohých, ale nie každý to dokáže. Horský vodca mi zase musí absolútne dôverovať, že to, čo nakoniec vytvorím, sa neobrúti proti nemu. Predsa len, je to jeho chliebček. Ale na druhej strane sú to ľudia z mäsa a kostí, takých som ich chcel aj ukázať vo filme, lebo práve s takými ľuďmi sa divák najskôr stotožní, uverí im

a obľúbi si ich.

To sa ti podarilo a myslíš si to aj porota MFHF, ktorá udelila *Horskému vodcovi* Grand Prix. Blahoželám :-)

Ďakujem, veľmi ma tá Grand Prix potešila, hoci ich mám z tohto festivalu už niekoľko. No a teším sa, keď dostane cenu aj niekto iný. Napríklad taký Rastó Határ vytvára zaujímavé filmy a to ma tlačí, aby som aj ja robil lepšie a on tiež. Vzájomne sa tak posúvame. Jeden riaditeľ festivalu v Kanade raz skonštatoval, ako je to možné, že na takom malom Slovensku máme takú kvalitnú horskú kinematografiu.

Film si z popradského festivalu odniesol aj Cenu diváka. Aká vzácna je pre filmára?

Významný slovenský režisér Juraj Jakubisko povedal – a toho sa aj najviac držím: „Umením filmu je oslovit diváka.“ Ja by som k tomu dodal: „...a urobiť ho lepším.“ To je predsa podstata umenia. Áno, našim zmyslom je vytvárať filmy pre divákov a ja som rád, že sa mi darí ich v Poprade pravidelne oslovovať, ale možno aj ovplyvňovať.

V titulkoch som zazrela ešte jedného Barabáša.

Martina, syna. Som rád, že k filmu skomponoval kvalitnú hudbu. Ale potom ma akoby hnevá, keď za mnou niekto príde s pochvalou, že „pekný film a tá hudba bola vynikajúca“ :-) Lebo stále prízvukujem synovi, že v dobrom filme by človek hudbu nemal vnímať. Martin tvorí naozaj dobre a robil mi hudbu vlastne do všetkých ostatných filmov.

V debate po premiére bola reč aj o kolo-behu medzi terénom a strižňou. Prezra-

díš viac?

Padla tam aj otázka, aká hora je najťažšia. Povedal som, že tá, ktorá je v nás. My sami si často zvyšujeme latku náročnosti. Ja sa snažím dať do filmu všetko, všetku tú energiu, ktorá sa vo mne v horách nahromadila. Keď kráčam dolinou, rozmýšľam, ako film riešiť dramaturgicky. Keď si umývam zuby, rozmýšľam nad sekvenciami. Keď sa s niekým rozprávam, premýšľam, čo s hudbou. Všade nad ním premýšľam. Úplne ma ten film vysaje z energie. Ku koncu ho už dokonca aj nenávidím. Keď si konečne poviem, že je hotový, ešte v ten deň si dávam do strižne nový materiál, aby som čo najrýchlejšie naňho zabudol, vyčistil si od neho hlavu. Najlepšie je odísť niekde na expedíciu. Nabalím si ruksak, idem do neporušenej prírody, kde sa za mnou zavrie džungľa, opustím civilizáciu. Žijem v najdivokejšej prírode, spím na karimatke, nestretávam nič z technológií, vlastne vyberám si cesty, kde ešte nie je mobilný signál. Snažím sa byť v neporušenej prírode, aby som si zase dobil baterky, usporiadal v sebe hodnoty a našiel odvahu na nový film.

Kedy *Horský vodca* štartuje na „svetové turné“?

Ešte stále je žiadaný na festivaly film Dhaulágiri je môj Everest o Zolovi Demjánovi, ktorý sme nakrúcali aj tu, v Tatrách.

Teší ma, že už má desať ocenení. Teraz na jeseň ho diváci mohli vidieť v kanadskom Banffe, v Brazílii, Nemecku, Francúzsku, Poľsku, Česku a kade tade... Od budúceho roka ho vystrieda, a dúfam, že na všetkých horských festivaloch, film *Horský vodca*.

Bude pre „barabášovku“ náročné dostať sa do medzinárodnej horskej kinematografickej špičky?

Keď dokončím film, už sa o neho nestarám. Nerobím mu žiadnu reklamu, propagáciu, nechám ho žiť svoj život, lebo ja už mám hlavu v ďalšom projekte. Keď je dobrý, prebojuje sa aj sám, bez mojej pomoci, hoci dostať sa na horské festivaly vo svete je z roka na rok ťažšie. Konkurencia pribúda geometrickým radom, technológia sa neuveriteľne vyvíja a možnosti je viac a viac. Pohľad výberovej komisie je vždy subjektívny, v každom štáte iný. Človek netuší, aká bude festivalová porota, čo ju osloví. Poteší, keď sa film dostane na festivaly do Ameriky či Číny. Veď z tých tisícov horských filmov, ktoré vznikajú po svete, si každý festival vyberie len okolo 40. Spomeniem film *Sloboda* pod nákladom o najstaršej generácii tatranských nosičov. Bol vybraný na 50 festivalov po svete a dostal asi 30 ocenení. Porotcov oslovili príbehy nosičov, ale i Vysokých Tatier. Mňa na tom najviac teší, že môžem vzácné myšlienky posúvať ďalej a že oslovia niekoho

v Argentíne či v Južnej Kórei. Myslím, že práve slovné hodnotenia porotcov z celého sveta zavážili, aby tatranské nosičstvo bolo zapísané do nehmotného dedičstva Slovenska. Aj v tom je sila dokumentu.

Ku koncu filmu *Horský vodca* sa respondenti rozhovorili práve o slobode, veď je pre každého horala jedným z leitmotívov výšin. Prečo je tomu tak podľa Paľa Barabáša?

Ludia chodili vždy za slobodou do hôr. Hora ťa dokonale „vzylečie“ z pretvácky, ktorú má často človek nasadenú tam dole. Už len to oslobodzuje. V horách spoznáš seba i svojich skutočných priateľov. Nemôžeš sa pretvarovať, prebrať nejakú inú rolu. Hory nás hneď odhalia.

Na záver jedna na zamyslenie. Sadol by si si do poroty MFHF?

Ja neviem hodnotiť filmy. Pozerám sa na nich ako tvorca. Viem, koľko je za tým roboty a dávam si otázky, ako a prečo ich režisér nakrúcal.

To všetko znie ako skvelé predpoklady pre porotcu.

No, ale nie som ten správny divák. Hodnotiť by mali diváci, pre nich je film určený. A myslím si, že tvorcovia by ani nemali byť členmi poroty. :-)

Vysoké Tatry kedysi a dnes

 Martina Petránová

Aké boli Vysoké Tatry kedysi a aké sú dnes? Nakoľko sa zmenili jednotlivé osady či vysokohorské chaty za posledných sto rokov? Odpovede na tieto otázky vám pomôže nájsť najnovšia kniha tatranského publicistu a fotografa Ivana Bohuša ml.

Takmer dvestostranová publikácia ponúka 93 dvojíc záberov, ktoré sú rukopisným dôkazom toho, akým vývojom si za ostatné storočie prešli Vysoké Tatry. Na fotografiách sa ocitli nielen budovy, ale aj niektoré tatranské chaty či turisticky vyhľadávané lokality. Autor si vybral výlučne miesta, ktoré fotoaparátom zvečnili jeho predchodcovia, prípadne on sám pred rokmi. S odstupom času sa tieto známe i menej známe lokality podujal zachytiť z rovnakého uhla pohľadu a za rovnakých podmienok, ako ich zobrazovali pôvodné snímky. Čitateľ tak má možnosť vytvoriť si sám obraz o tom, ako

sa postupne menili nielen turistami najviac navštevované osady. Rozhodnutie, či to bolo k lepšiemu – alebo naopak, k horšiemu – je výlučne na ňom, keďže samotný autor sa neodvažuje vynášať súdy, len lakonicky konštatuje, že kedysi boli Vysoké Tatry iné. Veď posúďte sami. Fotografie však hovoria jasnou rečou – niekedy sa misky váh naklonia na jednu a inokedy na druhú stranu.

Kniha však nie je len o záberoch. Úvodné riadky vás aspoň stručne zoznámia s históriou Vysokých Tatier a ich metamorfózami až po súčasnosť. Taktiež i „fotodvojčky“ sprevádzajú texty, ktoré vám objasnia, na čo sa práve pozeráte. Na stránkach knihy defilujú predovšetkým budovy, keďže tie najvýraznejšie odrážajú zmeny, ktorými si prešli jednotlivé osady. Pohľad na ne určite neostane bez odozvy. Aj podľa samotného autora dvojice záberov „kedysi a dnes“ by nemali zmysel, ak

by sme si nepoložili otázky: Čo bude potom? Aké Tatry zanecháme tým, ktorí prídu po nás?

Publikácia *Vysoké Tatry – Miesta a čas* vyšla vo Vydavateľstve IB Vysoké Tatry. ◀

